

پژوهش موتور پیشران تولید دانش

گفت‌وگو با حجت‌الاسلام والمسلمین ابوالقاسم مقیمی‌حاجی، معاون پژوهش حوزه‌های علمیه

بسیاری از طلاب ما درسی در خصوص روش‌شناسی، نظریه‌پردازی دینی و علوم انسانی اسلامی را نخوانده‌اند و به‌همین دلیل باید در این حوزه سرمایه‌گذاری بیشتری انجام شود.

وقتی مراکز تخصصی ما که توان تولید این مقالات و پژوهش‌ها را دارند، نتوانند در این عرصه مؤثر باشند، یک خسران است.

بنابراین سیاست‌گذاران امر پژوهش در حوزه باید ریل‌گذاری مناسبی در حوزه سیاست‌گذاری‌های کلان داشته باشند

و در این مسیر نیازمند نگاه و نقد و نظر واحدهای مرکزی و استانی دارند و این اولین رکن در پژوهش است.

رکن دوم، بدنه سیاست‌گذاران و مدیران پژوهش هستند که در این زمینه نیز، نیازمند شاخص‌گذاری هستیم.

رکن سوم پژوهش نیز، طلاب و پژوهشگران هستند که باید در این زمینه نیز برنامه‌ریزی مناسبی داشته باشیم.

۱. نقش حوزه و پژوهش در طراحی نرم‌افزار اداره حاکمیت اسلامی

در جهان امروز که نظام‌ها را تحلیل می‌کنند، یک عنصر سنجش، عنصر کارآمدی است؛ لذا اگر نظامی می‌خواهد باقی بماند، باید از عنصر کارآمدی برخوردار باشد؛ برای کارآمدی در نظام‌های سیاسی، عناصر مختلفی را ذکر می‌کنند که اگر آن را داشته باشند، کارآمد خواهند بود.

اگر بخواهیم از تأمین نیازهای درونی حوزه‌ها فراتر برویم، نیازمند تعریف و طراحی نظامات اسلامی هستیم. به‌طور مثال اگر می‌خواهیم، حکمرانی اسلامی داشته باشیم، اجرای این حکمرانی، منوط به طراحی نظامات اسلامی همچون نظام تعلیم و تربیت اسلامی و سایر نظامات است.

طراحی نظامات اسلامی باید از سوی اندیشمندان و پژوهشگران حوزوی مسلط به آراء، نظرات و اندیشه‌های اسلامی صورت بگیرد و اگر حوزویان به این مسأله ورود پیدا نکنند، سایر افراد ورود پیدا کرده و اندیشه‌های خود را مطرح می‌کنند.

تمام محصول آموزش، تربیت یک طلبه کارآمد در صف تولید نرم‌افزار نظامات اسلامی است که آن هم، از مسیر پژوهش می‌گذرد و پژوهش موتور پیشران تولید دانش است.

لازم است پایان‌نامه‌ها معطوف به نیاز، مصوب شوند و معاونت پژوهش، پایان‌نامه‌های کاربردی را منتشر می‌کند؛ همچنین در خصوص پایان‌نامه مورد نیاز نظام، تعهد انتشار و حمایت را می‌دهیم.

الحمدلله در حال حاضر، با توجه به محدود بودن پژوهشگرانی که در عرصه علوم انسانی اسلامی فعالیت می‌کنند؛ اما حوزویان حدود نیمی از نشریات علمی پژوهشی و علمی ترویجی کشور را در حوزه علوم انسانی اسلامی تولید می‌کنند و البته بیشتر این مقالات، ناظر به طراحی الگو و حل مسائل علمی و کاربردی است.

۲. نقش واسط حوزه در پاسخ به سوالات و چالش‌های نظام

با وجود اینکه پژوهش حول موضوعات مربوط به علوم بنیادین لازم بوده و هست؛ اما در زمینه پاسخگویی به مسائل جامعه و پژوهش‌های راهبردی و کاربردی هم، نیازهایی جدی داریم؛ طبیعی است که پاسخ‌های اسلاری در مسائل روز جامعه از حوزه‌های علمیه انتظار می‌رود. می‌بایست در مسائل بنیادین متوقف نشد و موضوعات راهبردی، کاربردی و عینی نیز، مورد تحقیق

قرار گیرند و میزان تحقیق و پژوهش در همه عرصه‌های بنیادین و کاربردی، متوازن و با رعایت پاسخگویی به نیازها، در یکی از این عرصه‌ها باشد.

دبیرخانه کمیته حمایت از طرح های پژوهشی حوزه‌های علمیه، آماده دریافت و حمایت از پروژه‌های مسئله‌محور است مدیریت حوزه و معاونت پژوهش به عنوان یک ستاد واسطه، از پروژه‌های علمی محققان آزاد حمایت خواهد کرد تا به ثمر بنشینند.

حوزویان باید آرایش فعالیت‌های خود را به سمت نیازهای روز در حوزه فرهنگی و پژوهشی تغییر دهند و مراکز پژوهشی به سمت پاسخ‌گویی به نیازهای نظام حرکت کنند.

تمامی شخصیت‌های حقیقی و حقوقی علاقه‌مند به عرصه پژوهش، می‌توانند به ارانه موضوعات پیشنهادی خود در سایت معاونت پژوهش حوزه و کانال ارتباطی دبیرخانه بپردازند تا در صورت تأیید کارگروه‌های علمی، در ردیف اولویت‌های پژوهشی قرار گیرند.

۳. آسیب‌شناسی امر پژوهش

تاکنون توانسته‌ایم، با همکاری پژوهشگران، اساتید، مدیران و معاونان پژوهش مدارس و مراکز پژوهشی در موضوع ظرفیت‌های پژوهشی، آسیب‌شناسی امر پژوهش در نظام آموزش و وضع مطلوب آن، جلساتی را برگزار کنیم.

کارگروه‌های تخصصی جهت بررسی برنامه‌های پژوهشی حوزه تشکیل و نظرات اعضای آنها به معاونت حوزه ارائه گردیده و تاکنون جلسات هم‌اندیشی مستمری را داشته‌اند.

کارگروه‌ها به فراخور برنامه‌های مهمی که در میدان عمل داریم، شامل کارگروه آموزش پژوهش محور، کارگروه پژوهش‌های درسی، کارگروه کانون‌های پژوهشی و کارگروه نظام علم‌سنجی بوده‌اند. کارگروه‌های دیگری نیز، می‌توانند، در این راستا و به‌حسب نیاز تشکیل گردند تا با بررسی علمی، به بازتاب‌های میدانی برنامه‌ها کمک کنند.

۴. پژوهش مکمل آموزش

خط اول سیاست‌گذاری، سیاست‌گذاری پژوهش در واحدهای آموزشی است. بیشتر مدارس ما در نظام جدید فعال هستند. زمانی که پژوهش را مکمل آموزش تعریف کنیم و موضوعات پژوهشی از دل آموزش استخراج شوند، یک نوع برنامه‌ریزی تربیتی تحقق می‌یابد. نشریات واحدهای آموزشی، از فعالیت‌های مدرسه استفاده می‌کنند.

سیاست کلی در حوزه پژوهش آن است که پژوهش در سطح یک و دو حوزه، مکمل آموزش می‌باشد.

ایجاد روح تحقیق و جستجوگری در طلبه، گوهری است که لازم است،

پژوهش موتور پیشران تولید دانش

به‌عنوان هدف اصلی، نشانه‌گذاری شود. اگر بتوان طلبه را با این روحیه تربیت و پرورش داد، نظام زندگی و آینده او را تحت تأثیر قرار داده و راه را برای رشد و تعالی او می‌گشاید. در زمان تحصیل، ساعات زیادی به امر پژوهش طلاب اختصاص ندارد و با این ساعات محدود، نمی‌تواند مهارت خاصی را به طلاب منتقل کند؛ ولی باید این امر را با کیفی‌سازی برنامه‌ها به سمتی ببریم که طلاب بتوانند، به‌خوبی در این مسیر قرار گیرند. تحقق روح تحقیق و جستجوگری در پژوهش و آشنایی با مهارت‌های پژوهش و مکمل شدن پژوهش در امر آموزش در حوزه، از جمله مطالبات جدی سیاست‌گذاران پژوهش در حوزه است

۵. ترویج پژوهش در همه سطوح به‌ویژه سطوح عالی و خارج

ایجاد سیاست هدایت‌گری برای مخاطبان سطوح عالی بسیار مهم است.

طلاب باید در زمینه‌های مختلف وارد عرصه پژوهشگری شوند. چند هزار طلبه در بخش آزاد داریم که در سطوح عالی در حال تحصیل هستند. ارتباط ما با طلاب آزاد، ارتباط قوی‌ای نیست. طلاب از این به بعد، زمینه و توانایی لازم برای ورود به عرصه پژوهش را دارند و تازه وقتی که طلبه از نظام آموزشی سنگین فارغ می‌گردد و وارد عرصه پژوهش می‌شود، ارتباط ما با آن‌ها کمتر می‌شود.

طلاب تحصیل‌کرده سطوح عالی و خارج، مخاطبان اصلی ما در حوزه پژوهش هستند. رشته‌های تخصصی در حوزه‌های علمیه کشور در حال توسعه است. در این زمینه باید در استان‌های مختلف بحث پژوهش را جدی‌تر گرفت. باید با طلابی که در سطوح عالی تحصیل کرده‌اند، تعامل داشت تا آنها بتوانند، در زمینه نگارش مقالات تخصصی و بینارشته‌ای فعال‌تر شوند. در استان‌ها تأسیس پژوهش‌سراها با همین هدف بود. پژوهش –سراهای استانی، باید به محلی برای پژوهش مبدل شوند تا طلاب متخصص در اوقات فراغت خود در این محل‌ها حضور یافته و به پژوهش بپردازند.

۶. ترجمه آثار

در طول سه دهه گذشته بیش از ۷۰ هزار کتاب از سوی حوزویان تألیف شده است که نیاز است، با بازنویسی و ویراست فرهنگی، بسیاری از آنها، به زبان‌های زنده دنیا ترجمه شود. برای رسیدن به نشر جهانی، می‌بایست آثار را بر پایه فرهنگ، فهم، ادبیات کشورهای هدف، بازنویسی و بومی‌سازی کرد؛ ولی متأسفانه غالب کتب منتشره ناشران ما ترجمه خارجی نداشته و حتی خلاصه کتاب و مقاله به زبان انگلیسی و عربی کمتر دیده می‌شود و این، بعد بین‌المللی آثار علمی حوزه را کم‌رنگ کرده است.

معاونان پژوهشی استان‌ها و واحدهای آموزشی و برقراری ارتباط مستقیم با معاون و مدیران ستادی معاونت پژوهش به انجام می‌رسد. این تعاملات در قالب ویدئокنفرانس با قریب به‌اتفاق استان‌ها(مدیران و همکاران ستادی استان‌ها و معاون و مدیران ستادی) برگزار شده و اخیراً نیز، به‌صورت مجازی با هدف دانش‌افزایی و مهارت‌ورزی معاونان پژوهش استان‌ها و مدارس درحال پیگیری است و قالب تعاملات با مدیران از شکل ویدئوکنفرانسی وبنابری به اجلاسیه‌های منطقه‌ای و تشکیل جلسات به‌صورت حضوری در سفرهای استانی و همچنین تشریف‌فرمایی مدیران و همکاران ستادی در مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه در حال پیگیری است و با این‌استان‌های مختلفی مانند: خوزستان، سمنان، خراسان، هرمزگان و... جلسات مشترک برگزار شده است.

۶. شورای پژوهش استان‌ها

شورای پژوهش استان‌ها در تمام استان‌ها تشکیل و پس از به اتمام رسیدن زمان عضویت اعضای شورا، عضویت آنان بسته به کارکرد و میزان مشارکت اعضا، تمدید و یا با عضو جدید جای‌گزین می‌شود. ضمن اینکه برای فعال‌سازی شوراهא، سازوکارهای عملیاتی تهیه و ابلاغ گردید تا با ایجاد وحدت رویه در انجام وظایف، اهداف و مقاصد تشکیل شوراهא در استان‌ها محقق شود و بجمحدالله با جدیت و تحت برنامه واحد و برای دست‌یابی به اهداف مندرج در آیین‌نامه شوراهא به انجام وظایف محوله می‌پردازند.

۷. راه‌اندازی گروه گفتمان پژوهشی با حضور مدیران و معاونان پژوهش استان‌ها و مدارس و اعضای شورای پژوهشی در شبکه‌های اجتماعی

این گروه با حضور مدیران استانی، معاونان پژوهشی و اعضای شورای پژوهش با هدف هم‌اندیشی و هم‌افزایی و ایجاد گفتمان در ابعاد نرم‌افزاری و سخت‌افزاری و تک‌رافزاری نظام پژوهش و موضوعات علمی– پژوهشی مورد نیاز جامعه و نظام اسلامی و جهان اسلام و به‌منظور رصد شبهات و پرسش‌ها و پاسخ‌گویی به‌هنگام به شبهات و سئوالات رایج آنها در بحران‌ها و پخش و توزیع و گردش اطلاعات در بین صفوف گسترده استان‌ها ایجاد شده است. فعالیت این گروه با حدود ۶۷۷ عضو از سال ۱۳۹۸ آغاز و تاکنون ادامه دارد و روزانه مباحث پژوهشی و مطالبی در راستای آیین‌نامه بازگذاری می‌شود.

۸. برگزاری اجلاسیه مدیران استانی و معاونان پژوهشی استان‌ها و اجلاسیه‌های منطقه‌ای مدیران و معاونان پژوهش واحدهای آموزشی با مسئولان ستادی

اجلاسیه معاونان پژوهشی، یک هم‌اندیشی پژوهشی سالانه است که با حضور معاونان پژوهشی استان‌ها، معاون، مدیران ستادی و عوامل دیگر در حوزه معاونت پژوهش مرکز انجام می‌گیرد. این اجلاسیه تاکنون ۱۰ بار برگزار شده است. اجلاسیه‌های هشتم در قم ۱۳۹۹ و اجلاسیه نهم در مشهد درسال ۱۴۰۰ و اجلاسیه دهم درسال ۱۴۰۱ در قم اجرایی گردید. اجلاسیه‌های منطقه‌ای مدیران و مسئولان ستادی در سه مرحله در استان‌های تهران(منطقه یک، ۶ استان دو منطقه ویژه)، استان فارس (منطقه سه، ۸ استان) و استان اردبیل (منطقه دو، ۱۲ استان، یک منطقه ویژه) برگزار گردید و برای اولین بار اجلاسیه منطقه‌ای معاونان و رابطان پژوهشی واحدهای آموزشی در قم (آذر ۱۴۰۱) برگزار شد.

ویژه‌نامه نمای پژوهش

قائم‌مقام حوزه‌های علمیه گفت: معاونت پژوهش باید به میدان بیاید و همه بخش‌ها از جمله آموزش، سیاسی و اجتماعی و... را به میدان بیاورد و تبیین بر اساس پژوهش اتفاق بیفتند. حجت‌الاسلام والمسلمین حمید ملکی افزود: اگر اهمیت علم برای طلاب بیان شود و عملاً، فعلاً و قولاً شوق و انگیزه آنان افزایش پیدا می‌کند، می‌توانند دیگران را در این مسیر هدایت و جذب کنند.

وی در ادامه افزود: رهبر معظم انقلاب در سخنان خود جهاد تبیین را مطرح کرده و فرمودند: هجمه ترکیبی اتفاق افتاده است؛ ما سنگربانان دین هستیم و باید در این زمینه تلاش کنیم.

این استاد حوزه علمیه، با اشاره به هججه‌های سنگین دشمن در فضای مجازی اظهار کرد: دشمنان آن‌قدر در این فضا دروغ‌ها را تکرار کرده‌اند که آن دروغ‌ها را مردم باور کرده‌اند.

وی ادامه داد: دشمن در این فضا این‌مرجانه‌ها را به میدان آورده است و لشکر سایبری خود را بسیج کرده است و بر روی باطل خود فشاری می‌کند و ما در مقابل دشمن نباید کوتاهی کنیم.

قائم‌مقام حوزه‌های علمیه تأکید کرد: در این فضا باید معاونت پژوهش باید به میدان بیاید و همه بخش‌ها از جمله آموزش، سیاسی و اجتماعی و... را به میدان بیاورد و تبیین بر اساس پژوهش اتفاق بیفتند. رهبر معظم انقلاب در سخنان خود جهاد تبیین را مطرح کردند و فرمودند: هجمه ترکیبی اتفاق افتاده است؛ ما سنگربانان دین هستیم و باید در این زمینه تلاش کنیم. اگر اهمیت علم برای طلاب بیان شود، عملاً، فعلاً و قولاً شوق و انگیزه آنان افزایش پیدا می‌کند و می‌توانند دیگران را در این مسیر هدایت و جذب کنند.

حجت‌الاسلام والمسلمین ملکی افزود: جهاد تبیین وظیفه حوزه علمیه است و اگر جاهای دیگر با تأخیر حرکت کردند، حوزه علمیه باید وارد این جبهه شود و مجاهدانه تلاش کند و

بحث تبیین آن‌هم تبیین امروزی را رقم بزند. در طول این ۴۰ سال حوزه‌های علمیه در عرصه تولید علمی، فعالیت‌های خوب فکری و پژوهشی داشته است؛ به‌طوری که اگر این تولیدات علمی را در نظر بگیریم، به‌اندازه کل دوران غیبت تا انقلاب است.

وی ادامه داد: باید دانست که جهاد تبیین، در این مقطع خنثی‌کننده توطئه دشمن است. با جهاد تبیین می‌توان حرکات دشمن را خنثی کرد و به سوالات پاسخ داد. با جهاد تبیین می‌توان، ابهام‌افکنی‌های موجود در فضای اجتماعی و مجازی را به‌نوعی بی‌اثر کرد و با آن مقابله نمود.

شورای اعطای مجوزها و امتیازات علمی

این شورا بالاترین مرجع اعتباربخشی و اعتبارسنجی حوزه‌های علمیه در پنج عرصه «نشریات علمی»، «واحدهای پژوهشی»، «انجمن‌ها و قطب‌های علمی»، «کرسی‌های نظریه‌پردازی، نقد، مناظره و آزاداندیشی» و «واحدهای فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای» ایفای نقش می‌کند.

به‌منظور کارشناسی و اظهار نظر در موضوعات مورد نیاز شورا، در خصوص پنج عرصه فوق، کمیسیون‌های تخصصی در دبیرخانه شورا تشکیل شده است. این شورا تاکنون ۱۲۵ جلسه تشکیل داده و ۵۲۳ مصوبه درباره تصویب دستورالعمل‌ها و آیین‌نامه‌ها و اعطای مجوزها داشته است.

در این میان مجوزهای مختلفی صادر شده است از آن جمله:

۱. موافقت با اعطای رتبه علمی – پژوهشی به ۵۲ نشریه؛

۲. موافقت با اعطای رتبه علمی – ترویجی به ۳۳ نشریه؛

۳. موافقت با اعطای رتبه علمی به ۳۳ واحد پژوهشی؛

۴. موافقت با تأسیس ۲۲ انجمن علمی حوزوی.

لازم به ذکر است که برخی مراکز حوزوی، دارای مجوز نشریه پژوهشی و ترویجی از وزارت علوم و تحقیقات می‌باشند.

